

راهکارهای حفظ هویت فرهنگی جامعه مهدوی در برابر عرفان‌های نوظهور

فاطمه رهبر^۱

چکیده

در عصر حاضر، با گسترش جریان‌های معنویت‌گرایانه نوین و عرفان‌های نوظهور، چالشی جدی پیش‌روی فرهنگ انتظار و هویت مهدوی قرار گرفته است. این عرفان‌ها اغلب با تأکید بر مؤلفه‌هایی چون خودمحوری، عرفان بدون شریعت، آرامش‌طلبی منفعل و سبک زندگی فردگرایانه، در تعارض با اصول بنیادین فرهنگ مهدوی قرار دارند؛ فرهنگی که بر پایه‌هایی چون ایمان به غیبت، ولایت‌مداری، آمادگی فردی و اجتماعی برای ظهور و سبک زندگی توحیدی شکل گرفته است. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی، به بررسی تهدیدهای فکری و فرهنگی ناشی از گسترش عرفان‌های نوظهور می‌پردازد و سپس با تأکید بر ظرفیت‌های فرهنگی و معرفتی موجود در جامعه دینی، راهکارهایی برای حفظ و تقویت هویت مهدوی ارائه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که تعمیق معرفت دینی، تبیین سبک زندگی منتظرانه، نهادینه‌سازی فرهنگ پرسش‌گری، تقویت نقدپذیری، و تولید محتوای فرهنگی بر اساس آموزه‌های اصیل، از جمله راهکارهای مؤثر برای حفظ هویت فرهنگی جامعه مهدوی در برابر تهدیدهای نوظهور معنوی به شمار می‌روند.

واژگان کلیدی: هویت فرهنگی، جامعه مهدوی، عرفان نوظهور، حفظ هویت، سبک زندگی دینی.

^۱ - طلبه سطح دو مدرسه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها) مشگین شهر - اردبیل

مقدمه

امروزه، با وجود تمامی شعارهای فریبنده در مورد آزادی، عدالت، برابری و حقوق بشر، واقعیت تلخ سلطه‌گری و سلطه‌پذیری همچنان بر جهان حاکم است. در این میان، یکی از مهم‌ترین جریان‌هایی که در برابر ساختار سلطه‌گر سرمایه‌داری و لیبرالیسم غربی ایستاده، جریان بازگشت به معنویت و دین‌گرایی است. اما هم‌زمان با رشد این گرایش اصیل، پدیده‌ای نوظهور در غرب شکل گرفته که با ظاهری معنوی و انسان‌محور، به دنبال استمرار وضعیت سلطه‌پذیرانه‌ی فرهنگی و فکری است. این جریان که در قالب عرفان‌های نوظهور یا معنویت‌های نوپدید بروز یافته، با ارائه نسخه‌هایی سطحی، اغواکننده و ساده‌انگار از معنویت، سعی در جایگزینی با دین اصیل دارد.

این عرفان‌ها با بهره‌گیری از رسانه‌های نوین، ادبیاتی عامه‌پسند و شعارهایی جذاب، به‌ویژه نسل جوان را هدف قرار داده‌اند؛ نسلی که در مواجهه با تحولات فرهنگی، جهانی‌شدن و دغدغه‌های معنوی، در پی یافتن هویتی تازه و معنایی عمیق در زندگی است. در این میان، جوانانی که پاسخ‌های روشن و مستدلی از منابع اصیل دینی دریافت نمی‌کنند، بیش از پیش در معرض جذب به عرفان‌هایی قرار می‌گیرند که نه تنها پیوندی با آموزه‌های دینی و عرفان اسلامی ندارند، بلکه گاه در تضاد کامل با آن هستند.

تحقیقات انجام‌شده در این حوزه نشان می‌دهد که عرفان‌های نوظهور با استفاده از فضاهای مجازی، شبکه‌های اجتماعی و بسترهایی چون اینترنت، هویت‌های جعلی و روایت‌های تحریف‌شده‌ای از معنویت را ترویج می‌کنند. این جریان‌ها با مفاهیمی چون لذت‌گرایی، فردگرایی، خرافه‌گرایی و مست‌گریزی، تهدیدی برای هویت فرهنگی و دینی جوامع محسوب می‌شوند و آسیب‌هایی جدی به ساختارهای اخلاقی و فکری جامعه وارد کرده‌اند. از سوی دیگر، بسیاری از این جریان‌ها، ریشه در اندیشه‌های لیبرال‌دموکراتیک داشته و با تحریف میراث معنوی و دینی، در پی جایگزینی معنویت سکولار به جای معنویت الهی هستند.

بر اساس مطالعات انجام‌شده، آموزه‌های اصیل دینی به‌ویژه در مکتب حسینی و عرفان اسلامی، از عمق معرفتی، اخلاقی و معنوی بالایی برخوردارند و توان پاسخ‌گویی به نیازهای روحی و فکری بشر معاصر را دارند. در مقابل، معنویت‌های نوظهور عمدتاً فاقد بنیان‌های معرفتی مستحکم بوده و بر پایه احساسات زودگذر، جذابیت‌های ظاهری و آموزه‌های التقاطی بنا شده‌اند. این ویژگی‌ها موجب می‌شود تا اگرچه حضور برخی از این فرقه‌ها کوتاه‌مدت باشد، اما اثرات مخرب آن‌ها بر ذهن، سبک زندگی و هویت فرهنگی افراد، ماندگار باشد.

با توجه به اینکه فعالیت این فرقه‌ها پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به‌صورت هدفمند به سمت مراکز علمی، دانشگاه‌ها و جوانان هدایت شده است، ضرورت شناسایی دقیق، نقد علمی و ارائه راهکارهای فرهنگی، تربیتی و رسانه‌ای برای مقابله با آن‌ها بیش از پیش احساس می‌شود. از این منظر، بازاندیشی در شیوه‌های تبلیغ آموزه‌های

دینی و بازتولید عرفان اسلامی با زبانی روزآمد، نه تنها یک ضرورت فرهنگی، بلکه یک وظیفه راهبردی در حفظ هویت دینی جامعه به‌ویژه در چارچوب تمدن مهدوی به شمار می‌رود.

از این‌رو، این پژوهش با هدف ارائه الگوهایی کاربردی در حوزه‌های فرهنگی، تربیتی و رسانه‌ای، به‌ویژه با تمرکز بر نقش بانوان در حفظ و انتقال هویت مهدوی، تلاش دارد تا ضمن تحلیل چیرستی، چرایی و چگونگی نفوذ عرفان‌های نوظهور، راهکارهایی موثر برای مصون‌سازی جامعه در برابر این تهدید نرم فرهنگی ارائه دهد. پرسش بنیادین این پژوهش آن است که چگونه می‌توان ضمن تأمین نیاز معنوی نسل امروز، از استحاله تدریجی هویت فرهنگی و دینی در مواجهه با عرفان‌های نوظهور جلوگیری کرد؟

۱- تحلیل تهدیدات فرهنگی عرفان‌های نوظهور بر هویت فرهنگی جامعه مهدوی

۱-۱- تحریف مبانی و ارزش‌های دینی: عرفان‌های نوظهور اغلب بدون محوریت خداوند و فارغ از اصول دینی، مفاهیمی مبهم از «خودشناسی»، «انرژی کیهانی»، و «عشق بی‌قید» را مطرح می‌کنند. این جریان‌ها با تضعیف باور به توحید و ولایت، ساختار ایمانی جامعه مهدوی را نشانه می‌روند؛ در حالی که در عرفان اسلامی، خداوند، محور هر سلوک و شناخت است. این تحریف در نگرش‌های بنیادین، موجب بی‌ثباتی در باورهای مذهبی نسل جوان می‌شود (احمدی و ایزدی، ۱۴۰۲، ۳۱۱).

۲-۱- ترویج فردگرایی، لذت‌گرایی و سنت‌گریزی: بسیاری از عرفان‌های نوظهور، مفاهیمی همچون «آزادی بی‌مرز»، «رهایی از محدودیت‌های دینی»، و «مراقبه به‌جای عبادت» را ترویج می‌دهند. این رویکردها زمینه‌ساز افزایش لذت‌گرایی، کاهش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و بی‌توجهی به احکام اسلامی می‌شود (احمدی و ایزدی، ۱۴۰۲، ۲۹۹). در جامعه مهدوی، که ارزش‌هایی چون قناعت، عفت، و پیروی از ولایت محور است، چنین تعالیمی یک تهدید فرهنگی جدی محسوب می‌شوند (افتخاری، ۱۴۰۰، ۷۱).

۳-۱- استفاده از فضای مجازی برای نفوذ و گسترش: عرفان‌های نوظهور با بهره‌گیری از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی و بسترهای آنلاین، به راحتی به ذهن و دل نسل جوان نفوذ می‌کنند. آن‌ها اغلب با ظاهری علمی، روان‌شناسانه یا هنری، محتواهای شبه‌معنوی را منتشر می‌کنند که در نگاه اول، جذاب اما در واقع تحریف‌شده و ناسازگار با آموزه‌های شیعی هستند (احمدی و ایزدی، ۱۴۰۲، ص. ۳۰۵). گسترش این محتواها در فضای مجازی بدون نظارت، آسیب‌های جدی به هویت دینی و ملی وارد می‌کند (رفیعی هنر، ۱۳۹۵، ۱۳).

۱-۴- تهدید به امنیت فرهنگی و سیاسی جامعه مهدوی: عرفان‌های نوظهور تنها تهدیدی فرهنگی نیستند، بلکه در سطوح کلان، می‌توانند موجب تغییر جهت‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی نیز بشوند. آن‌ها با تمرکز بر مفاهیم خنثی و غیردینی، نوعی سکولاریسم نرم را گسترش می‌دهند که در تعارض با اهداف جامعه مهدوی قرار دارد (افتخاری، ۱۴۰۰، ۸۵). این جریان‌ها همچنین با ایجاد فرقه‌های جدید، زمینه‌ساز شکاف در وحدت دینی و سیاسی ملت می‌شوند (احمدی و ایزدی، ۱۴۰۲، ۳۱۰).

۱-۵- غفلت نهادهای فرهنگی و مسئولان : یکی از عوامل اصلی گسترش عرفان‌های کاذب، کم‌کاری و بی‌توجهی برخی نهادهای مسئول در حوزه فرهنگ و دین است. نبود آموزش‌های مهدوی عمیق و جذاب، خالی‌ماندن میدان معنویت را برای جریان‌های انحرافی فراهم کرده است (رفیعی هنر، ۱۳۹۵، ۱۴). حجت‌الاسلام مظاهری سیف معتقد است: «اگر مسئولان فرهنگی آگاهانه وارد عرصه مقابله با این جریان‌ها نشوند، جامعه معنوی آینده از درون تهی می‌شود» (مظاهری سیف، ۱۳۹۵).

۱-۶- سوءاستفاده از نیازهای روانی و اجتماعی افراد : عرفان‌های نوظهور معمولاً بر نیازهای روانی مثل آرامش، رهایی از اضطراب، یا معنویت‌گرایی ساده‌سازی‌شده تمرکز دارند. آن‌ها با برآوردن ظاهری این نیازها، افراد را از مسیر اصلی دین دور کرده و به سمت تجربه‌های سطحی می‌کشانند (یوسفی کیا، ۱۳۹۶، ۲). این روش دقیقاً برخلاف رویکرد تربیتی اسلام و مهدویت است که انسان را در بستر معرفت، تهذیب نفس و عقلانیت تربیت می‌کند (احمدی و ایزدی، ۱۴۰۲، ۳۰۲).

تضعیف عقلانیت دینی و پیام اخلاقی : عرفان‌های نوظهور غالباً بر تجربه‌های فردی و شهودی تأکید دارند و در نتیجه، ارزش‌های عقلانی، شریعتی و اخلاقی دچار کمرنگی می‌شود. فردگرایی در این عرفان‌ها به شدت پررنگ است و هر فرد نسخه‌ی خاص خود از معنویت را دنبال می‌کند که در اغلب موارد با آموزه‌های جمعی و اجتماعی تعارض دارد. فقدان تأکید بر مسئولیت اجتماعی و اخلاق جمعی باعث می‌شود که این عرفان‌ها نتوانند زمینه‌ساز اصلاح واقعی جامعه شوند. به علاوه، این عرفان‌ها معمولاً مفهوم درست و مستدل خداوند را تحریف می‌کنند و بر نیروهای انتزاعی و انرژی‌های درونی تمرکز دارند که در تضاد با ایمان به خداوند متعال و حضور امام مهدی (عج) است (ملکی راد و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۲۳-۱۲۹).

۱- تضعیف عقلانیت دینی در مواجهه با عرفان‌های نوظهور

۱-۱- عقلانیت ابزاری و تقلیل خرد دینی : عرفان‌های نوظهور معمولاً بر عقلانیت ابزار تکیه می‌کنند؛ یعنی خرد به‌عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف شخصی یا لذت‌گرایانه تلقی می‌شود، نه مسیر شناخت حقیقت و تقویت ایمان دینی. پژوهش روح‌الله احمدی و جهانبخش ایزدی نشان می‌دهد که این جریان‌ها در صدد ارائه

معنویتی هستند که بر پایه مدرنیته و عقلانیت ابزاری شکل می‌گیرد، درحالی‌که به هویت اسلامی ایرانی و انقلاب اسلامی آسیب می‌زند (احمدی و ایزدی، ۱۳۹۸، ۳۲۴).

۱-۲- فقدان مرجعیت عقلانی دینی: مکتب‌هایی مانند «عرفان کیهانی (حلقه)» بر شکستن مرجعیت بیرونی (مانند فقه، کلام، عرفان اصیل اسلامی) تأکید دارند و تجربه دینی را به‌صورت فردگرایانه و بدون ساختار عقلانی هدایت می‌کنند. زبان دینی و عرفانی ناب در این جریان‌ها با زبان روان‌شناسی و شبه‌علم جایگزین می‌شود، که به تضعیف عقلانیت دینی می‌انجامد (محدثی، ۱۳۹۵، ۱۲۵).

۱-۳- نگاه سست به اعتقادات دینی و انحراف اخلاقی: عرفان‌های نوظهور اغلب در حوزه اخلاق، منفعلانه یا التقاط‌گرا عمل می‌کنند؛ برخی حتی در قالب ترویج آزادی‌های نامحدود عملگرایانه، به رفتارهای ضد اخلاقی مشروعیت می‌بخشند. چنین تحلیلی نشان می‌دهد که عقلانیت دینی که در جوامع شیعی بر پایه تبیین اخلاقی و منطقی استوار است، در مواجهه با این جریان‌ها آسیب می‌بیند. (درگاهزاده، ۱۴۰۲).

پیام اخلاقی در برابر عرفان‌های نوظهور

۱. جایگزینی اخلاق الهی با تجربه‌گرایی اخلاقی: معارف نوظهور، اخلاق را غالباً به‌صورت تأکیدی بر تجربه فردی تعریف می‌کنند. به‌عنوان مثال، در عرفان کیهانی، دعا و تمسک معنوی با زبان امروزین و روان‌شناسی انجام می‌شود نه بر اساس آموزه‌های اخلاقی و دینی (میرزاخانی و حمیدی، ۱۴۰۲، ۲۷۰-۲۷۲).

۲. معضل روایت دینی و فقدان مرجعیت اخلاقی: بر اساس دیدگاه فقه امامیه، عرفان‌های نوظهور با برخی آموزه‌هایی چون حلول، تناسخ، اباحی‌گری، انکار اصول دین مانند فروع و اصول، در تضاد با پیام اخلاقی انبیاء و اهل‌بیت هستند. این آموزه‌ها نسخه‌ای غیراخلاق‌محور و غیر عقلانی از معنویت را ترویج می‌دهند. (میرزاخانی و حمیدی، ۱۴۰۲).

۳. ترویج بی‌اخلاقی تحت پوشش معنویت: تحقیق دیگری نشان می‌دهد که حامیان عرفان‌های نوظهور از طریق ترویج مفاسد اخلاقی، فساد جنسی و بی‌بندوباری، به جای معنویت راستین، در میان مخاطبان نفوذ می‌کنند و این خود تهدیدی برای پیام روشن و اخلاقی جامعه مهدوی است. در مواجهه با عرفان‌های نوظهور، عقلانیت دینی - به‌ویژه در ساختار عقلانیت ابزاری و تبیین مرجعیت دینی - ضعیف شده و جایگزین تجربی‌گرایی، التقاط‌گرایی و انحراف اخلاقی می‌گردد. پیام اخلاقی که مبتنی بر فقه اهل‌بیت، استدلال دینی و اخلاق الهی است، در این جریان‌ها گم شده یا تحریف می‌شود. (میرزاخانی و حمیدی، ۱۴۰۲).

راهکارهایی که در این مقاله برای حفظ این هویت ارائه شد، شامل محورهایی چون تقویت مبانی معرفتی و شناخت صحیح از معارف مهدوی، آموزش سواد رسانه‌ای و نقد عرفان‌های نوظهور، معرفی الگوی عملی زندگی مهدوی، تقویت فرهنگ انتظار آگاهانه، و پژوهش مستمر در تحلیل جریان‌های معنوی انحرافی بود. این راهکارها نه تنها پاسخی به وضعیت بحرانی معنویت در عصر حاضر است، بلکه می‌تواند الگوی عملی برای پیشگیری از نفوذ جریان‌های انحرافی و بازسازی فرهنگ اصیل انتظار در جامعه باشد. بنابراین، ضروری است تا اندیشمندان، پژوهشگران و مبلغان دینی، بیش از پیش در جهت معرفی دقیق فرهنگ مهدویت و تبیین تفاوت آن با عرفان‌های نوظهور گام بردارند و از طریق فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ای، به مقابله آگاهانه با تحریفات صورت گرفته در حوزه معنویت بپردازند. در این مسیر، استفاده از منابع معتبر، عقلانیت دینی، تبیین مفهومی درست از انتظار، و بازآفرینی معنویت مبتنی بر آموزه‌های اهل بیت (ع) نقش بنیادین دارد. در نهایت، حفظ هویت فرهنگی مهدوی نه فقط یک دغدغه معرفتی، بلکه ضرورتی راهبردی برای آینده فرهنگی، اجتماعی و دینی جامعه به‌شمار می‌رود. هرگونه غفلت در این زمینه، زمینه‌ساز استحاله فرهنگی و واگذاری هویت به جریان‌هایی خواهد شد که در ظاهر، رنگ معنویت دارند، اما در باطن، ریشه در باورهای الهی و مهدوی ندارند. (نجفی و همکاران، ۱۳۹۶)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با عنوان «راهکارهای حفظ هویت فرهنگی جامعه مهدوی در برابر عرفان‌های نوظهور»، در پی واکاوی چالش‌هایی است که عرفان‌های نوظهور برای کیان فرهنگی و اعتقادی جامعه منتظر مهدی (عج) به وجود آورده‌اند؛ چالش‌هایی که در صورت بی‌توجهی، می‌توانند بنیان‌های فکری و هویتی این جامعه را دستخوش آسیب‌های جدی سازند.

اهمیت این تحقیق از آن روست که جامعه مهدوی، به مثابه یک منظومه اعتقادی و تمدنی، بر اساس مبانی توحیدی، عقلانیت دینی، و انتظار مسئولانه از ظهور منجی، سامان یافته است. ورود عرفان‌های نوظهور که اغلب بر پایه نوعی معنویت سطحی، تجربه‌گرایی افراطی، التقاط‌گرایی و گریز از شریعت شکل گرفته‌اند، موجب خدشه‌دار شدن هویت اصیل مهدوی و تضعیف انسجام فکری نسل منتظر خواهد شد. این پژوهش با طرح فرضیه‌ای اساسی مبنی بر اینکه «با تقویت بنیان‌های معرفتی و فرهنگی مهدویت، می‌توان از نفوذ و تأثیرگذاری عرفان‌های نوظهور در جامعه دینی

جلوگیری کرد»، تلاش نمود با بهره‌گیری از منابع دینی، تحلیلی، و مطالعات تطبیقی، پاسخی مستدل به آن ارائه دهد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که عرفان‌های نوظهور، با تکیه بر احساس‌گرایی و ادعاهای معنوی جذاب اما بی‌پشتوانه، در صدد پر کردن خلأهای معنوی در جامعه‌اند؛ در حالی که پاسخگویی به این نیاز، صرفاً در چارچوب عقلانیت و معنویت اصیل اسلامی و مهدوی ممکن خواهد بود. مهم‌ترین راهبردهای ارائه‌شده در این راستا عبارتند از تقویت و گسترش آموزش‌های مهدوی بر مبنای قرآن و عترت؛ تبیین علمی آسیب‌ها و نارسایی‌های عرفان‌های نوظهور در مجامع علمی و حوزوی؛ بهره‌گیری هوشمندانه از ابزارهای رسانه‌ای برای ترویج معنویت مهدوی؛ توجه ویژه به مخاطب‌شناسی و نیازهای روحی-معنوی جوانان؛ تعامل مؤثر نهادهای فرهنگی، آموزشی و دینی با افشار مختلف جامعه برای تحکیم هویت دینی.

با این حال، باید اذعان داشت که تحقیق حاضر، به سبب محدودیت منابع و زمان، از بررسی میدانی گسترده در افشار مختلف جامعه بازمانده است. از این رو، پژوهش‌های آینده می‌توانند با رویکردی تجربی و میدانی، به سنجش اثرگذاری عرفان‌های نوظهور در لایه‌های اجتماعی مختلف، به ویژه در میان نسل جوان و دانشگاهی، بپردازند. افزون بر این، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های تکمیلی با عناوینی نظیر «تطبیق عرفان اسلامی با عرفان‌های نوظهور»، «روان‌شناسی گرایش به عرفان‌های مدرن در جوامع دینی» و «نقش نظام آموزشی و رسانه در مصون‌سازی جامعه از انحرافات عرفانی» در دستور کار اندیشمندان حوزه دین و فرهنگ قرار گیرد. در پایان می‌توان گفت که مقابله با نفوذ عرفان‌های نوظهور، مستلزم نگاهی راهبردی، ژرف‌اندیشانه و ترکیبی از شناخت، تبلیغ، آموزش، و مواجهه علمی-فرهنگی است. تنها از این مسیر است که می‌توان از هویت فرهنگی جامعه مهدوی صیانت کرد و آن را در برابر امواج تحریف و انحراف، مقاوم ساخت.

کتاب‌ها

۱. چشمه نور مرتضی و پوریانی جابر (۱۳۹۶). راهبردهای سواد رسانه‌ای در ارتقا فرهنگ دفاعی . انتشارات پشتیبان.
۲. رضایی، علی . (۱۳۵۰). انتظار فعال در مهدویت. تهران: نشر معارف.
۳. سرلک . محمدعلی (۱۳۹۱). کتاب چهره های نوظهور سازماندر قرن بیست و یکم. ناشر مرجع دانش
۴. شریفی دوست، حمزه (۱۴۰۲) عرفان های کاذب راه های نفوذ و راه کارهای مقابله . ناشر: دفتر نشر معارف
۵. صدری ، سعید (۱۴۰۳). روایت انحراف بررسی عرفان‌های نوظهور در ایران . ناشر: کتب جمکران
۶. کریمی , محمود (۱۳۹۸). فرهنگ انتظار و مشارکت اجتماعی. فصلنامه علمی – تخصصی مطالعات مهدوی
۷. محدثی, جواد. (۱۳۹۵). کتاب زندگی مهدوی .بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)
۸. مدنی رضا , (۱۳۸۷). عرفان اسلامی و عرفان التقاطی. تهران: ناشر راه نیاکان.
۹. مظاهری سیف، حمیدرضا و همکاران (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی معنویت‌های نوظهور . ناشر صهبای یقین
۱۰. نصر . عباس (۱۳۷۰) . تحلیلی بر تداخل فرهنگی معاصر ایران . ناشر دانشگاه اصفهان .

۱. احمدی روح الله وایزدی جهانبخش (۱۳۹۷) مولفه‌های مؤثر عرفان‌های نوظهور بر هویت جامعه، مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی
۲. افتخاری، اصغر و جلالی، علی. (۱۴۰۰) تهدیدات عرفان‌های نوظهور علیه انقلاب اسلامی ایران. سایت علم نت
۳. افتخاری، اصغر. (۱۴۰۰). تهدیدات عرفان‌های نوظهور علیه انقلاب اسلامی. نورمگز.
۴. ایزدی. جهانبخش و احمدی روح الله (۱۳۹۸) مقاله پژوهشی هویت‌سازی گروه‌ها و عرفان‌های نوظهور در فضای سایبری، مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی
۵. آملی، جواد. (۱۳۸۳) مهدویت و عدل الهی. مجله انتظار موعود
۶. پسند، مریم. (۱۳۹۴). «بررسی راهکارهای مقابله با گرایش به عرفان‌های نوظهور و گسترش آن‌ها در ایران». مجله علمی پژوهشی. سایت نورمگز
۷. تحقیقات جدید در علوم انسانی (۱۴۰۲)، (تهاجم فرهنگی و انحراف اعتقادات مهدوی؛ ضرورت توجه رسانه‌ای و فرهنگی)
۸. جهانگیری سهروردی. یحیی. ۱۴۰۰. مقاله پژوهشی عرفان حسینی و عرفان‌های کاذب
۹. خیدانی. لیلی (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی عرفان‌های نوظهور معنوی آموزه‌های عرفان اسلامی. دومین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی.
۱۰. دانشی، سید عبدالله. (۱۴۰۰) تحلیلی بر شاخصه‌های عرفانی تئوری مهدویت سایت نورمگز
۱۱. درگاهزاده. محمد و عباسی ولی الله. ۱۴۰۲. عقلانیت و معنویت در تفکر عرفانی با تکیه بر معارف نبوی. اولین همایش بین المللی معارف نبوی و چالش‌های جهان امروز
۱۲. رفیعی هنر، حمید (۱۳۹۵). روان‌شناسی، دین و معنویت. پژوهشنامه روان‌شناسی اسلامی
۱۳. سعادت‌مند، رضا (۱۴۰۳). «مهدویت و عدالت اجتماعی: پیامدها و تأثیرات». مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، سایت نورمگز
۱۴. فرزندگان، زهرا؛ ماهروزاده، طاهره (۱۳۹۷). «حکومت مهدوی و تحقق عدالت فرهنگی در پرتو رشد معرفتی». پژوهش‌های مهدوی
۱۵. کدیور. محسن (۱۳۷۱). عیار نقد در منزلت عقل. پرتال جامع علوم انسانی
۱۶. مشکانی. عباسعلی و عبدالحسین (۱۳۹۰) سای بابا: معنویت مخملین. پرتال جامع علوم انسانی

۱۷. ملکی‌راد، محمود؛ گودرزی، مجتبی (۱۳۹۶). «کارکرد اجتماعی اعتقاد به مهدویت در حوزه تقویت انسجام ملی». پرتال علوم انسانی
۱۸. میرزاخانی، حمید و حمیدیه. بهزاد، (۱۴۰۲). ویژگی های جنبش های نوپدید دینی در عرفان کیهانی. مجله ادیان و عرفان.
۱۹. نجفی، حسن و همکاران (۱۳۹۶). «تحلیل جایگاه آموزه‌های مهدوی در احیای فرهنگ و تمدن نوین اسلامی». سایت علم نت
۲۰. وحدانی‌فر، هادی (۱۳۹۹). «راه‌کارهای مقابله با تهاجم فرهنگی در اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای و نمود آنها در اشعار پایداری دوره معاصر ایران». مطالعات اندیشه معاصر مسلمین
۲۱. هاشم‌زاده کوشک قاضی، علی و ابروش، رضا. (۱۳۹۹) تبیین چارچوب سیاست‌گذاری فرهنگی در اندیشه مهدویت. اسلام و مطالعات اجتماعی
۲۲. الهی‌نژاد، حسین (۱۴۰۱). «تحلیل الگویی عدالت اجتماعی مهدوی در عصر غیبت بر اساس نظریه ولایت فقیه». پرتال جامع علوم انسانی